

ב"ה

המדריך
לחג
הסוכות
הלכות ומנהגי חב"ד

חלק א'
מוצאי יום כיפור - כניסת החג

- תדפיס -

יוצא לאור
על ידי 'מוקד הלכה' ומכון 'הבינני'
בפיקוח בית דין רבני חב"ד

פתח דבר

כמידי שנה בחודש החגים 'מושבע במועדים' אנו מוציאים לאור את 'המדריך' ובו הלכות ומנהגי חב"ד לחג הסוכות (חלק א'), וב"ה זכינו שהמדריך נתקבל בקרב אנ"ש בשנים האחרונות כמים קרים לנפש עיפה לאור הצמאון הגובר לקבל הלכות ברורות והכרעות מעשיות בכל השאלות המצויות בימי החגים.

אמנם בדורנו זה התברכנו בריבוי ספרי הלכה ומלקטים שונים בהלכות המועדים, אך למרות זאת עלה הצורך והבקשה למדריך אחד מקיף, מתומצת ומוסמך, בו יפורטו כל ההלכות, הנוגעות למעשה יחד עם מנהגי חב"ד לפרטיהם, דבר דבור על אופניו, בתוספת מראי מקומות וצינונים וכן יתקבלו הכרעות מעשיות בעניינים שונים שלא נתבארו כל צרכם.

ואכן במדריך מקיף זה - שנערך בדקדוק רב - נעשה מאמץ מיוחד לברר וללבן כל הלכה ומנהג לאחר היוועצות בגאונים החסידיים חברי בית-דין רבני חב"ד בארה"ק וחשובי רבני אנ"ש שליט"א, למען תצא מתחת ידינו הלכה ברורה, בשפה בהירה ובדרך קצרה באופן הראוי.

המדריך מלוקט מדברי הפוסקים עד לאחרוני זמננו, והמובא בכתבי רבותינו נשיאנו בעניינים אלו וע"פ הפסיקה המקובלת בין רבני חב"ד, ובהכנתו נעזרנו לא מעט בליקוטים שונים שנערכו עם השנים ובביאורי ההלכות שבהם ועל כל המלקטים תבוא ברכה. תודתנו נתונה לרבנים המגיהים שהואילו בטובם והשיקעו מזמנם להגיה וללבן שאלות רבות שעלו במשך עריכת המדריך.

מעלה נוספת במדריך שלפנינו, באשר הוא מבוסס במידה רבה על המענה שניתן ע"י הרבנים שליט"א לשאלות הרבות שהופנו למוקד ההלכה שע"י בית דין רבני חב"ד באה"ק, שמאז הקמתו לפני כחמש שנים כבר הופנו אליו עשרות אלפי שאלות מקהל חסידי חב"ד מכל רחבי תבל, ובעזרת העיון במאגר השו"ת הרחב שנערם במערכת המוקד, יכולים היינו לתת במדריך זה את תשומת הלב לשאלות בהם נתקלים בפועל ושהיו זקוקים עוד לבירור ולליבון.

וזאת למודעי אשר מדריך זה הינו תדפיס בלבד ומהדורה ראשונה, ועל כן בקשתנו שטוחה בפני הקוראים שיחי' אשר כל מי שיש בידו הערה/הארה/הוספה ישלחו אלינו למען נוכל לתקנם במהדורות הבאות, לתועלת הרבים.

מדריך זה יוצא ע"י 'מוקד הלכה' ו'מכון הבינני' שהוקמו על ידי ובפיקוח בית הדין וזאת על מנת להרים את קרן התורה וההלכה בקרב אנ"ש לאור הצמא הגדול בציבור.

'מוקד הלכה' מזה כחמש שנים מעניק לציבור אנ"ש מענה הלכתי מכלל רבני קהילות חב"ד באה"ק במגוון דרכי התקשרות ובהשתתפותם ובפיקוחם של הרבנים חברי בית הדין שליט"א, ומכון 'הבינני' מציע לציבור אנ"ש תכניות ומסלולי לימוד בהלכה והסמכה לרבנות בתחומים שונים, באופן מקצועי ושווה לכל נפש.

אנו תקוה שהלימוד במדריך אכן יסייע לכאו"א מאנ"ש שי' בלימוד ההלכות והמנהגים והעיקר - בקיומם בפועל, בפרט בשנה מיוחדת זו 'שנת הקהל' בה מודגש "למען ילמדו.. ושמרו לעשות", ובזכות לימוד ההלכות שבתורה נזכה במהרה לקיים את כלל הלכות תורתנו הק' בשלימות בביאת משיח צדקנו בגאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

בברכת חג שמח

מכון 'הבינני' מוקד הלכה'

בפיקוח בית דין רבני חב"ד באה"ק ת"ו

המדריך
החג

הסוכות
הלכות ומנהגי חב"ד

בעידודם ובהכוונתם של חברי ב"ד רבני חב"ד
הרבנים הגאונים שליט"א:

הרב יצחק יהודה ירוסלבסקי, מזכיר בית הדין

הרב מנחם מענדל גלובובסקי, סגן מזכיר

הרב אליהו יוחנן גוראריה

הרב משה הבלין

הרב יוסף הכט

הרב אברהם מיכאל הלפרין

הרב ישראל יוסף הכהן הנדל

הגהה:

הרב שניאור זלמן ירוסלבסקי - מפקח ומגיה ראשי
רב קהילת חב"ד אלעד ודיין בכ"ד רבני חב"ד

הרב יעקב מנדלזון

רב קהילת חב"ד ערד

הרב בנימין קופרמן

רב ביהמ"ג המרכזי ברמת גן ודיין בכ"ד רבני חב"ד

הרב חיים קיזנר

רב קהילת חב"ד עמנואל ודיין בכ"ד רבני חב"ד

מערכת:

הרב מנחם מענדל והבה - עורך ראשי
ראש הכוללים ובית ההוראה 'תורה שלמה' ירושלים

הרב שמואל גלובובסקי

הרב אלימלך פרקש

הרב יצחק שלמה קרביצקי

לתגובות והערות:

halacha144@gmail.com

עימוד ועיצוב:

y.w. graphicdesign

© כל הזכויות שמורות

הדפסת המדריך לזכות
יהושע בן היה רייזל וזוגתו היה אלישבע בת שרה
היה רייזל בת פסיה, יחיאל מיכאל בן דינה רבקה
שטערנא שרה בת דינה רבקה, שיינא בת דינה רבקה

לברכה והצלחה בכל
ולמילוי משאלות ליבם לטובה בטוב הנראה והנגלה

תוכן עניינים

- ג. **ערב חג-הסוכות** 8
מרבית בצדקה / הקזת דם / הכנת הגוף / הכנת המאכלים / הכנת הסוכה לחג ותזכורות / איגוד הלולב ומיניו / סעודה בערב החג / הדלקת נרות
- ד. **איגוד הלולב** 10
זמנו ומקומו / האוגד / אופן האיגוד / ההכנה לאיגוד / סדר האגידה / למעשה / אגידת הלולב בשבת ויום-טוב

- א. **בין יום-הכיפורים לסוכות** 3
מעלת ימים אלו / זמן בניית הסוכה / קניית ארבעת המינים / סיפוק צרכי החג / מרבית בצדקה / לשמח שאתו וילדיו / שבת שבין יום-הכיפורים לסוכות / י"ג תשרי
- ב. **בניית הסוכה** 5
סוכה משלו / מספר הדפנות / סוג הדפנות ואיכותן / הסכך / אופן הסיפוך / מעמדי הסכך / גוי סוכה / סדר בניית הסוכה / בונה הסוכה

א

בין יום-הכיפורים לסוכות

מעלת ימים אלו

- ז. מצוה לתקן את הסוכה ולבנותה כולה מיד למחרת יום-הכיפורים, שמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה.⁹
- ח. גם בערב שבת יכול לעסוק בבניית הסוכה במשך כל היום¹⁰.
- ט. מי שלא בנה סוכה קודם החג, יכול לבנותה בחול-המועד¹¹.
- וראה להלן פ"ב מהלכות בניית הסוכה.

- א. **מחרת יום-הכיפורים** < היום שלמחרת יום-הכיפורים נקרא "בשם השם"¹.

ב. ביום זה משכימים לבית-הכנסת².

- ג. **הימים שבין יום-הכיפורים לסוכות** < "הימים שבין יום-הכיפורים לסוכות הן ימי שמחה, שבהן היו מחנכין את המזבח בימי שלמה"³.

- ד. ביחס לימים אלו נאמר במדרש⁴ "מיום הכפורים עד החג כל ישראל עסוקין במצות, זה עוסק בסוכתו, וזה בלולבו, וביום טוב הראשון של חג כל ישראל עומדין לפני הקדוש ברוך הוא ולולביהן ואתרוגיהן לשמו של הקב"ה"⁵.

ה. אין אומרים תחנון בימים אלו⁶.

קניית ארבעת המינים¹²

- י. ביום הראשון של החג, שחיוב נטילת ארבעת-המינים הוא מן התורה, לא יוצאים ידי חובה בנטילת ארבעת מינים שאולים, שנאמר "ולקחתם לכם", ודרשו חכמים דהיינו שיהיו "משלכם".

אך בשאר ימות החג, שחיוב נטילת ארבעת-המינים הוא רק מדרבנן יוצאים ידי חובה בארבעת מינים שאולים גם לכתחילה¹³.

יא. עם זאת, יש להדר גם בשאר ימות החג, שיהיה לו לולב משלו דוקא¹⁴ (או שיקח מחבירו באופן של "מתנה על מנת להחזיר", כדלהלן פ"י סל"ג).

יב. על ארבעת-המינים להיות נאים ומהודרים, ובעוד שבכל מצוות התורה ההידור הוא נוסף על המצוה ואינו מעכב, הרי שבארבעת-המינים ההידור הוא חלק מקיום המצוה ובכמה אופנים אף מעכב את קיום המצוה¹⁵.

זמן בניית הסוכה

- ו. במוצאי יום-הכיפורים מנהג ישראל לעסוק בבניית הסוכה או על-כל-פנים לדבר אודות עשיית הסוכה⁷, וכן עוסקים בלימוד הלכות סוכה⁸.

1. ספר המנהגים ע' 59. וראה הביאור בזה בשו"ג שם. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר הרי"צ ח"א ע' קצד.
2. שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ד ס"ד.
3. בכמה יומנים מוכרז ש"ק אדמו"ר נכנס ביום זה לתפילת שחרית כמה דקות לפני השעה הקבועה (10:00).
4. שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ד ס"ג. וראה עוד לקוטי שיחות ח"ט ע' 564 בשו"ג ובהמצוין שם.
5. ויקרא רבא לז.
6. עוד במעלת ד' ימים אלו - ראה ספר השיחות תרצ"ז ע' 161, ספר המאמרים תר"ץ ע' 50.
7. שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ האוינו תשכ"ג (תורת מנחם חל"ה ע' 40 ואילך), ועוד.
8. שו"ע אדה"ז שם.
9. ספר המנהגים ע' 59. וראה לקוטי דיבורים ח"ד ע' 1536. ר"ד כ"ק אדמו"ר מסעודות: מוצאי יום-הכיפורים בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה אל מצוה, אבל אדה"ז לא הביא מנחם חס"ב ע' 81). שיחת כ"ק אדמו"ר ש"פ בשלח תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"ב ע' 275).
10. וראה ספר השיחות תש"נ ח"א ע' 41, שלמעשה לא הקפידו לעסוק בבניית הסוכה בפועל אלא בדיבור בלבד אודות הסוכה. ועיין ברמ"א סי' תרכ"ד שכתב "והמדקקים מתחילים מיד במוצאי יום כיפורים בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה אל מצוה", אבל אדה"ז לא הביא דבריו בשולחנו. ובשיחה שבהערה הבאה צוין ש"דיבור הוא מעשה זוטא". וראה הנסמן באוצר מנהגי חב"ד, אלול-תשרי, ע' רנה.
11. שיחת כ"ק אדמו"ר יום שמחת תורה תשכ"ו (תורת מנחם ח"ה ע' 125).

9. שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ה ס"א. ברמ"א מובא רק שיש "לתקן הסוכה", אבל המג"א שם בסק"א כתב ש"היינו לבנותה כולה", ועי' בפמ"ג שבוה מיושב מה שהרמ"א הוסיף דין זה על מה שכתב בסימן הקודם.
10. ראה שו"ע אדה"ז סי' רנט ס"ג, שכל מלאכה שהיא לדבר מצוה - מותר לעשותה בערב-שבת.
11. שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ה ס"א. יג' חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים - אין כוונת הכתוב לעשות סוכה הראויה לשבעה ימים, פרט לחולו של מועד שאינה ראויה לשבעה ימים, אלא כוונת הכתוב כל שבעת ימים תעשה סוכה, אם לא עשית ביום ראשון - תעשה ביום שני" וכו' - שו"ע אדה"ז סי' תרלו ס"א.
12. לענין אופן בנייתה בחול המועד - ראה חול המועד כהלכתו פ"ח סכ"ה.
13. דיני ארבעת המינים יפורטו בהרחבה בהודמנות אחרת א"ה.
14. שו"ע אדה"ז סי' תרמט ס"א-ב.
15. ראה לקוטי שיחות חל"ב ע' 130 הע' 33. וראה גם נתיבים בשדה השליחות ח"ב פי"ב סי' ט"ח ובהערה שם. בירורי מנהגים - מועדים ע' 139 (ושם דן האם הידור זה גובר על שאר ההידורים בדי' מינים, ואם יש לו רק לולב כשר ולחבירו לולב מהודר, אם עדיף שיברך על לולב שלו דוקא או שיקח מחבירו. ע"ש בארוכה ובהמצוין שם).
16. ראה שו"ע אדה"ז סי' תרמ"ה ס"ב. וש"נ.

הסוכות²⁸, וכל ארבעת הימים שבין יום-הכיפורים לסוכות בכלל זה²⁹.

כ. ענין הריבוי בצדקה הוא גם שעל כל אחד להשפיע גם על היהודים שבסביבתו, שיתנו צדקה³⁰.

לשמה אשתו וילדי

כא. מצות עשה מן התורה שיהיה האדם שמח וטוב לב בחג, הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו, שנאמר³¹ "ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך" וגו'.

ולכן לפני החג יש לקנות לילדיו קליות ואגוזים ומיני מתיקה לשמחם, וכן לקנות לאשתו בגדים ותכשיטים כפי יכולתו³².

שבת שבין יום-הכיפורים לסוכות

כב. אם יש שבת בין יום-הכיפורים לסוכות (כבקייעות שנה זו), יש הנוהגים לטבול את פרוסת "המוציא" בדבש (ומכל מקום מניחים גם מלח על השולחן³³)³⁴, ויש שאינם טובלים בדבש אלא במלח, כרגיל³⁵.

כג. בשבת זו אין אומרים "אב הרחמים" בשחרית ולא "צדקתך" במנחה.

כד. בתפלת ערבית של מוצאי-שבת זו אין אומרים "ויהי נועם" "ואתה קדוש", לפי שחל יום-טוב במהלך השבוע.

י"ג תשרי - יום הסתלקות כ"ק אדמו"ר מהר"ש בשנת תרמ"ג

כה. בשנת תשנ"ב, כאשר י"ג תשרי חל בשבת פרשת האזינו (כבקייעות שנה זו), הורה כ"ק אדמו"ר אשר כדאי ונכון ללמוד במשך המעט-לעת דיום ההילולא או על-כל-פנים בימים הסמוכים את המאמר הראשון על פרשת האזינו שאמר כ"ק אדמו"ר מהר"ש בהתחלת נשיאתו - ד"ה "הצור תמים פעלו" תרכ"ז³⁶.

כו. בהתוועדות לכבוד יום זה, יש לנגן את הניגון "לכתחילה אריבער"³⁷.

לפיכך, יש לכל אחד להשתדל לקנות ארבעה-מינים מהודרים, בפרט שכיום הדבר הוא בהישג יד¹⁶.

יג. כ"ק אדמו"ר הזכיר את הנהגת האר"י ז"ל¹⁷, שלא היה מתמקח במחירם של ארבעת-המינים, אלא היה משלם את הסכום שהתבקש¹⁸.

יד. אין מקפידים לקנות את ארבעת המינים במוצאי יום-הכיפורים דווקא¹⁹.

טו. אין מדקדקים לשלם עבור ארבעת המינים קודם החג דוקא²⁰.

טז. יש להיזהר לכתחילה שלא לקנות ד' מינים ליום הראשון מקטן²¹, שכן ביום הראשון יש דין "לכם", שהמינים צריכים להיות משלו, ואילו הקטן אין הקנאתו הקנאה²².

אכן, אם אין הקטן מוכר סחורה משלו, אלא שמוכר בשליחותו של גדול - אין כל חשש בדבר²³.

יז. קטן היודע לנענע לולב, יש לחנכו ליטול לולב. ונכון לקנות לו ארבעת-המינים משלו²⁴.

סיפוק צרכי החג

יח. כ"ק אדמו"ר הורה לקיים מגביות לספק בהרחבה את צרכיהם של הזקוקים לסיוע בהוצאות החג, לסעודות ולבושאים נאים²⁵, וכן לדאוג שיהיו להם ארבעה-מינים משלהם²⁶, ומה טוב - גם סוכה משלהם²⁷.

מרבית בצדקה

יט. מנהג ישראל לפזר מעות לעניים לצדקה בערב חג-

16. וראה בס' סדר היום עניני לולב: "ומי שיכול ויש סיפוק בידו לקנות, צריך שישתדל לקנות המוכר והמהודר שימצא, ואף שיוסיף בדמים - הקב"ה יוסיף ימים על ימיו וממנו הכל ומידו נתנו לך". וראה גם ביכורי יעקב ריש סי' תרמה.
17. ראה טעמי המצוות פרשת ראה.
18. ראה שיחת מוצאי ש"פ וילך תשל"ט (שיחות קודש תשל"ט ח"א ע' 24). ועוד.
19. ר"ד כ"ק אדמו"ר מסעודת ליל א' דחג-הסוכות תשכ"ט (תורת מנחה חנ"ד ע' 95).
20. ספר המנהגים ע' 65. אבל ראה אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' ער שכ"ק אדמו"ר היה מדקדק שאלו שהביאו לו את ארבעת המינים ינקבו בסכום, והיה משלם להם מיד.
21. וכגון שלוקח ממקום הפקר ומוכרו בשוק, מה שמצוי בדרך כלל בערבות - ראה ביאור הלכה סי' תרנה ד"ה לא יתנו בשם הכתב סופר. שו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' סה. פסקי תשובות (מהדורה חדשה) סי' תרנח אות יב.
22. ראה שו"ע חו"מ סי' רלה ס"ב ובהמצוין בהערה הקודמת.
23. ובתנאי שלא נתן לו אותם במתנה אלא רק עושה שליחותו של גדול - קובץ מבית לוי ח"ד ע' סג. פסקי תשובות שם ובהע' 61.
24. שו"ע סי' תרנז ס"א, ושם: "חייב אביו לקנות לו לולב".
25. ולמעשה לא מקפידים לקנות לולב לכל אחד מהילדים שהגיעו לחינוך ויכול ליטול בלולב של אביו או של אחר, אלא ש"מ"מ מי שיש באפשרותו נכון לקנות ארבעת המינים לכל אחד מילדיו שהגיעו לחינוך - ראה בהרחבה פסקי תשובות על אתר אורח א' ובהערות שם. וש"נ.
26. יצוין, כי הדבר גם מועיל במיוחד עבור היום הראשון של החג, שעדיף שלקטן יהיה ד' מינים משלו, כדי להימנע משאלות הלכתיות (ראה להלן בפנים פ"ו סי"ו ואילך. וש"נ).
27. בראש-השנה שנת תשל"ח ייסד כ"ק אדמו"ר לקיים מגביות (ע"ד מעות חטים לפני חג-הפסח) לספק את צרכי הימים-טובים של חודש תשרי לכל אלו הזקוקים לכך, ומאז נהג לעודר על זה בחודש אלול - ראה שיחות: יום ב' דראש-השנה תשל"ח (לקוטי שיחות ח"ד ע' 369). ש"פ כ"ת תצא תשמ"ה (תורת מנחה תשמ"ה ח"ה ע' 2891). ש"פ כ"ת תצא תש"נ (תורת מנחה תש"נ ח"ד ע' 230). ש"פ כ"ת תבוא תנשא"א (תורת מנחה תנשא"א ח"ד ע' 241). וראה גם שיחת יום ב' דראש-השנה תשמ"א (לקוטי שיחות ח"ט ע' 289-290). ועוד. וראה לעיל במדריך לראש השנה פ"א ס"א.
28. ובפרט שבד' מינים צ"ל משלכם דוקא - שיחת כ"ק אדמו"ר י"ג תשרי תשמ"ט (תורת מנחה תשמ"ט ח"א ע' 97)
29. ואף שמעיקר הדין יכול לצאת ידי חובה בסוכה של חבירו, הרי כשיש לו סוכה משלו, שמחת החג היא בשלימות יותר - שיחת כ"ק אדמו"ר י"ג תשרי תשמ"ט (תורת מנחה תשמ"ט ח"א ע' 97). וראה גם שיחת כ"ק אדמו"ר מוצאי ש"פ בראשית תשל"ח (לקוטי שיחות ח"ב ע' 267 הע' 10), דמכיון ש"חשבו כעין תדורו" הרי צ"ל לכל אחד סוכה בפני עצמו בדוגמת מה שבכל השנה דר בבירה משלו.

28. סידור עם דא"ח שער הסוכות רנז, ג לפי פרי עץ חיים שער חג-הסוכות ספ"ז וספ"ד. והובא פעמים רבות בשיחות כ"ק אדמו"ר, שחידש את המנהג ופרסמו, למרות שבעבר לא נהגו בזה.
29. ראה תורת מנחה תשמ"ה ח"א ע' 197.
30. שיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 72.
31. דברים טז, ד.
32. שו"ע אדה"ז סי' תקכט ס"ו-ז.
33. ראה שו"ע אדה"ז סי' קסו ס"ח בדבר המנהג להניח מלח על השולחן. אבל ראה אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי שו"ע עה ממשמעות ספר השיחות תרצ"ט ע' 304.
34. לפי מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תנד ש"אכילת הרבש עם 'המוציא' - מראש-השנה עד אחר השוענא רבה". ובלקוטי שיחות ח"ד ע' 372 הסתפק האם הכוונה במאמר אדה"ז הנ"ל, הוא רק לסעודות דשבת וי"ט, ערב יום-הכיפורים ומוצאי יום-הכיפורים או גם לימות החול. אבל שבת פשיטא ליה שטובל בדבש. אבל ראה בהערה הבאה.
35. שכן ברשימות היום יום חלק שני (תורת מנחה - רשימת היומן ע' תעד), כשפירט כ"ק אדמו"ר את הימים בהם טובלים בדבר לא הזכיר אף יום בין מוצאי יום-הכיפורים לסוכות. ובספר המנהגים ע' 67 אף הוסיף בכת"ק (ראה ימי בראשית ע' 258): "חול-המועד (וגם בשבת חול-המועד בכלל) - היכי תיתא". משמע שלשבת אין מעלה מיוחדת על שאר ימים לענין זה, ולמעשה, לפי המובא בספר המנהגים אין טובלים בדבש אלא בימים מסוימים ולא בכל שבת שבין ראש-השנה להושענא-רבה. וע"ע אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' עו. בירורי מנהגים מועדים ע' 125 ואילך. וש"נ.
36. שיחת כ"ק אדמו"ר תשרי ש"פ האזינו תשנ"ב (תורת מנחה תשנ"ב ח"א ע' 72).
37. ראה שיחת כ"ק אדמו"ר י"ג תשרי תשמ"ג (תורת מנחה תשמ"ג ח"א ע' 143).

ב.

בניית הסוכה

הבהרה: במסגרת זו הובאו ההלכות העיקריות באופן עשיית הסוכה לכתחילה, דיני בניית סוכה בהרחבה יפורטו בהזדמנות אחרת א"ה.

סוכה משלו

א. אף שמן הדין יוצאים ידי חובה גם בסוכה שאולה³⁸, מכל מקום, באם אפשר, ראוי שלכל אחד תהיה סוכה משלו, בדוגמת מה שבכל השנה דר בדירה שלו³⁹, אף שכאמור יוצא ידי חובה גם בסוכה שאולה.

מספר הדפנות

ב. מעיקר הדין, ניתן לעשות סוכה גם עם שלוש דפנות, וסוכה כזו כשרה לכתחילה⁴⁰.

ג. כמו כן, סוכה כשירה גם כשכל הדפנות שלה עשויות כ"לבוד", וכפי המצוי כיום - סוכה שדפנותיה מורכבות ממוטות ברזל [או חבלים חזקים] המונחים במרחק של פחות משלושה טפחים (כ-23 ס"מ) בין הרצפה למוט הראשון ובין אחד לשני, עד לגובה של עשרה טפחים (כ-80 ס"מ)⁴¹.

א לא שחשוב לדעת שבאופן כזה, שהסוכה בנויה כולה על דין "לבוד", מעיקר הדין צריך שיהיו בסוכה ארבע דפנות, ולא מספיק שלוש דפנות⁴².

ד. אבל למעשה, מכיון שבדינים אלו ישנם פרטים רבים וההמון אינם בקיאים בהם, כתב הרמ"א ש"נהגו עכשיו לעשות מחיצות שלמות⁴³".

ולכן לכתחילה יש לבנות את הסוכה עם דפנות שלימות, ולא להשתמש בעצות של "לבוד" ו"צורת הפתח" וכדומה⁴⁴.

ה. גם מי שבכל זאת בוחר לבנות סוכה המבוססת על עצות הנ"ל, וכפי המצוי מאוד כיום, עליו לוודא שהדברים נעשו בצורה הנכונה על פי דין, וכדלהלן סי"ד ואילך.

- מנהג חב"ד לעשות ככל אופן ארבע דפנות⁴⁵, היינו אף כשהדבר לא נצרך מעיקר הדין⁴⁶.
- אורך הדופן הרביעית: יש המצריכים שדופן הרביעית תהיה ככל אופן לפחות ז' טפחים (כ-58 ס"מ), ויש שהורו שבמקרה שדופן הרביעית היא אינה מעיקר הדין, כגון שיש שלוש דפנות מלאות, מספיק שיהיה בדופן הרביעית רוחב טפח (8 ס"מ)⁴⁷.

מדיני הדפנות

ח. דפנות הסוכה צריכות להיות בגובה עשרה טפחים (כ-80 ס"מ) לפחות ולחבר בין הקרקע לסכך הסוכה, אלא שלפעמים החיבור אינו צריך להיות במציאות בפועל, אלא מספיק "חיבור הלכתי" שמבחינת התורה נחשב הוא לחיבור, ויש בזה כמה סוגי חיבורים ודינים, כדלהלן.

[הבהרה חשובה: לפעמים כדי להכשיר את הסוכה אנו זקוקים לצרף כמה מהכללים דלעיל יחד, או להשתמש בכללים נוספים, שלא הארכנו בהם במסגרת זו, ובשאלה מעשית יש לפנות לרב מורה-הוראה]

ט. "לבוד מן הצד" < אם ישנו הפסק איר⁴⁸ בין דופן הסוכה לסכך במרחק הקטן משלושה טפחים (פחות מ-23 ס"מ) - הסוכה כשרה מדין "לבוד". אך אם המרחק ביניהם הוא יותר משלושה טפחים (יותר מ-23 ס"מ) - הסוכה פסולה⁴⁹.

י. מסיבה זו, יש להקפיד שהסכך לא יזוז מדופן הסוכה, דבר המצוי בסכך קנים מחובר, כגון "קיינעס" או "סכך לנצח" וכיו"ב, כי אם הוא יזוז ויתרחק יותר מ-23 ס"מ - הדופן תיפסל, ופעמים כל הסוכה יכולה להיפסל כתוצאה מכך.

יא. במידה ואוויר זה הפחות משלושה טפחים הוא לאורך כל הסוכה או שיש בו כדי לעמוד ראשו או רובו -

45. ספר המנהגים ע' 65. ומצויין שם לרמ"א דלעיל בהערות הקודמות. ואף שאינו מפורש בדבריו שצריך ד' מחיצות, ורק שצריך שהמחיצות יהיו שלמות, אבל משמע מסוף דבריו שלכתחילה כשיש לו אפשרות יש לעשות ארבע מחיצות. וכן מבואר בשו"ע אדה"ז סי' תרלט שם (ומקורו במג"א סי' תרמ סק"א): "עכשיו שנוהגין לעשות ארבע מחיצות לסוכה", ובסי' תרלח סי' ב משמע שיש בזה מצוה מן המובחר. וכן כתב האליה זוטא סק"ה בשם המטה משה והשל"ה.

וראה גם שיחת כ"ק אדמו"ר יום ב' דחג-הסוכות תש"ט (תורת מנחם חט"ו ע' 46, והוא המקור למובא בספר המנהגים דלעיל, כמצויין בשו"ע"ג על אתר). וראה עוד שיחות: שמחת בית דואבה תש"ד (תורת מנחם ח"י ע' 60). ש"פ ראה תשל"ד (שיחות קודש תשל"ד ח"ב ע' 397). יום שמחת תורה תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"א ע' 276). מחרת יום-הכיפורים תשמ"ט (תורת מנחם תשמ"ט ח"א ע' 79 [ושם, שפחות מד' דפנות הוא רק דיעבד. וצ"ע]). י"ג תשרי תש"ג (תורת מנחם תש"ג ח"א ע' 119 הע' 64 [ושם: "כבר נהגו ישראל לעשות סוכה שלימה, מד' דפנות"]). ליל ד' דחג-הסוכות תש"ג (שם ע' 155 הע' 7).

46. בביאור מנהגנו, מקורו והחידוש שבו - ראה התקשרות גל' תשמה ע' 16. הלכות ומנהגי חב"ד ע' 58 ובהע' 330. לוח יומי הלכה למעשה שם הע' 38. וראה עוד להלן בהערה הבאה. 47. חלק מרבני אג"ש מורים שצריך דופן שלימה, היינו ז' טפחים. ואפשר גם להניח עמוד שרוחב יותר מטפח (יותר מ-8 ס"מ) וגובהו לכל הפחות עשרה טפחים (80 ס"מ) ולמעמדו במרחק של פחות משלושה טפחים (פחות מ-23 ס"מ) מאחד הדפנות.

48. משמעות שדי בדופן ברוחב טפח, שבזה כבר יש ע"ז שם דופן (ראה שו"ע סי' תרלה, ועי' שו"ע אדה"ז סי' שטו: "שוהו שיעור להיות נקרא אהל"). ולהעיר מספר המאמרים ה'תרח"צ ע' טו ואילך, ש"דופן הרביעית מספיק גם מעט, דאם עשה רק מקצתה הוא כאלו עשה כולה", ושם נתבאר ע"פ פנימיות העניינים.

וראה הליכות שלמה פ"ו ה"ב שגם במקום שצריך ד' דפנות נסתפק אם די ברוחב טפח בדופן רביעית.

אכן, משמעות לשון אדה"ז בסי' תרלט שם וכן הלשון בשיחות כ"ק אדמו"ר שבהערות הקודמות דבעיני שדופן הרביעית תהיה שלמה, והוא ענין לנוי ולמצוה מן המובחר.

48. ולא סכך פסול, השווה לדין "דופן עקומה" דלקמ. 49. שו"ע סי' תרלב ס"ב.

יז. "עושים הדפנות גם מדברים הפסולים לסכך, אפילו לכתחילה"⁵⁶.

הסכך

יח. לכתחילה, העדיפות הראשונה היא לסכך בענפי אילן⁵⁷, וכן נהגו. אלא שאין לסכך בעצים שענפיהם והעלים שלהם רגילים להתייבש תוך שבעה ימים במזג אוויר רגיל לעונה⁵⁸, באופן שיישאר אויר במקום הסיכוך, כי אז הסכך פסול מתחילתו, עוד לפני שהתייבש, ואף נחשב כאילו הוא אויר⁵⁹.

יט. ניתן להשתמש גם בסכך קנים מחובר (כגון קיינעס וכדו'), אלא שיש להקפיד לקנות סכך עם הכשר מהודר, כי ישנם המחברים את הקנים עם דברים הפסולים לסיכוך, כגון חוטי ניילון וברזל או פשתן מעובד (ראה לקמן 'מעמידי הסכך'), ואף יש המוכרים סוגי מחצלאות שפסולים לסיכוך⁶⁰.

כ. יש לזוהר שלא לקצוץ את ענפי האילן בלא רשות הבעלים או הרשויות⁶¹, כי סכך זה פסול אף בדיעבד⁶².

כא. לכתחילה אין לסכך במיני עשבים שריחם רע או בעלים הנושרים תדיר, אבל בדיעבד, אם סיכך בהם - מותר לישב בסוכה זו לכתחילה⁶³.

כב. יש להקפיד לנקות את הסכך מחרקים, כדי שלא יפלו לתוך המאכלים בסוכה⁶⁴. ולכן ראוי לשטוף את ענפי האילן או את סכך הקנים היטב או לרסס עליהם וכו'. בסכך הקנים המאוחסן זמן רב, יש לפעמים חרקים קטנים, וצריך לדאוג לרסס אותם עם חומר מתאים לפני החג.

אופן הסיכוך

כג. הסוכה צריכה להיות צילתה מרובה מחמתה, היינו שהסכך יהיה מרובה מהאוויר⁶⁵. ואפילו אם במקומות מסויימים בסוכה הסכך הוא באופן שחמתו מרובה מצילתו, אם ברוב השטח של הסוכה צילתה מרובה - הסוכה כשרה.

כד. אבל מנהגנו להרבות בסכך⁶⁶, אלא שמאידך יש

אין לשבת תחתיו, אבל אם הוא רק במקום מסוים - מותר לשבת תחתיו⁵⁰.

יב. "גוד אסיק" < כשגובה הדופן הינו עשרה טפחים (כ- 80 ס"מ), אפילו שהסכך מונח הרבה יותר גבוה כמה מטרים, אנו אומרים "גוד אסיק", וכאילו הדופן עולה ומתחברת לסכך והיא כשירה, וזאת במידה וקצה הסכך מכוון כנגד הדפנות, לפחות בתוך שלשה טפחים (כ- 23 ס"מ)⁵¹.

יג. "דופן עקומה" < אם ישנו קירוי או סכך פסול שמפריד בין הדופן לסכך הכשר (ולא הפסק אויר, השווה לדין "לבוד מן הצד"), כגון סוכה העומדת במרפסת שחציה מקורה, ואחד מדפנות הסוכה נמצאת תחת התקרה, הדופן יכולה להצטרף ולשמש כדופן הסוכה מדין "דופן עקומה", כל עוד היא במרחק שאינו עולה על ארבע אמות (1.88 מטר). אבל אם הוא עומד במרחק של יותר מארבע אמות - הדופן פסולה. ובכל אופן כמובן שאין לשבת תחת הקירוי או הסכך הפסול⁵².

סוג הדפנות ואיכותן

יד. כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה - אינה מחיצה⁵³. ואפילו אין בכח הרוח להפיל את המחיצות לגמרי, רק שהן מתנדנדות תמיד ברוח מצויה - אינן נחשבות למחיצות, גם בשעה שאין הרוח מגידה אותם⁵⁴.

ולכן דפנות סוכה העשויות מבדים או יריעות שנעים ונדים ברוח - אינם נחשבים כדופן, והסוכה אינה כשרה⁵⁵.

טו. לאור האמור, אם אין לו סוכה העשויה כולה מדפנות של ממש, אין לסמוך לכתחילה על הבדים בלבד כדופן, אלא יש להוסיף דפנות יציבות מעץ סביב מסגרת הסוכה או רשת ברזל יציבה העשויה שתי וערב (כדוגמת זו המשמשת לגדרות) בגובה של לפחות עשרה טפחים (80 ס"מ) וברוחב שבעה טפחים (58 ס"מ) לפחות ולחברם היטב באופן שלא יזוזו ממקומם, או ע"י "לבוד", כדלעיל.

טז. מסיבות אלו, המשתמשים בסוכות העשויות יריעות בד וכדו' ומותחים חוטים שימשו לדפנות מדין "לבוד", עליהם להקפיד שהחוטים יהיו חזקים ומתוחים באופן שלא ינועו ברוח, שאז הם כשרים לדופן. כמו-כן יש לדאוג שלא יישענו על החוטים, וכן שלא תהיה אפשרות קלה שייפתחו, כגון על ידי ילד וכדו', וכפי שקורה לעיתים קרובות, ואז יגדל הרווח בין החוטים ויתבטל דין "לבוד" שבהם.

50. רמ"א שם.

51. שו"ע סי' תרל"ט.

52. שו"ע סי' תרלב"א.

53. שו"ע סי' תרל"ט. שו"ע אדה"ז סי' שס"ב.

54. משנ"ב סי' תרל"קמ"ח. שו"ע אדה"ז סי' שס"ג.

55. דנו הפוסקים (הובאו דבריהם בספר הסוכה ח"א פרק ט) באיזה שיעור של נדנוד על ידי הרוח הדופן נפסלת, יש שרצו לפסול דוקא אם זהו למרחק של שלושה טפחים (23 ס"מ), שאז אינה נחשבת עומדת במקומה. אבל פשוט לשנות הפוסקים בזה נראה שעצם הנדנוד פוסל את המחיצה, גם אם המחיצה לא זזה הרבה ממקומה.

56. ספר המנהגים ע' 65. ושם נסמך: ודלא כמ"ש בב"ח ופרמ"ג סתר"ל. וראה שדי חמד

אסיפת דינים מע' סוכה סימן ב אות יד.

57. ראה כף החיים סי' תרכ"ט סק"א שיש בזה טעמים ע"פ הסוד.

58. פמ"ג סי' תרכ"ט משב"ז סק"ד.

59. שו"ע אדה"ז שם סי"ט.

60. ראה שו"ע אדה"ז שם סי"ז.

61. ראה שו"ע אדה"ז סי' תרל"ט סי"ב. סי' תרמ"ט ס"ח. ושם, שאם קונה הסכך ממוכר שקצץ, אף שיש מקום לחשוש שקצץ בלי רשות, כבר אין בזה את החיסרון של סכך גוול ליושב בסוכה.

62. שו"ע אדה"ז סי' תרל"ט ס"ה. ושם, שאם גזל עצים וסיכך בהם סוכתו, אינו צריך לסתור את הסוכה ולהחזיר העצים, אבל חייב לשלם את דמיהם לבעלים. ואם לא רוצה לשלם על העצים - אינו יוצא י"ח בסוכה זו.

63. ראה שם סכ"א.

ואם הוא ריח רע כל כך שאין דעת האדם סובלתו - ראה משנ"ב שם סקל"ח. סי' תרל"קד.

64. ראה בכורי יעקב, תוספת ביכורים סי"ט תרכ"ט.

65. שו"ע אדה"ז סי' תרלא"א. וראה לקו"ש חל"ב ע' 143 ואילך ביאור דין זה, ושיש בזה כמה נפק"מ.

66. ספר המנהגים ע' 65. וראה תורת מנחם התועודיות ה'תש"נ ע' 164, שרבותינו נשיאנו הדגישו הדבר גם באמירה בדיבור, שיוסיפו עוד סכך ועוד סכך.

ובשו"ע אדה"ז סי' תרלא"ה סי' כ' שלכתחילה צריך לעשות את הסיכוך בענין שיהיו הכוכבים הגדולים נראים מתוכו בלילה, ובשיחה שם מובא שבדאי מצאו עצה לזה, ובפשוט ע"ז שלוקחים מקל ותוחבים אותו בסכך ודרך אותו נקב קטן יוכלו לראות הכוכבים. וראה פרמ"ג

לסיכון, יכול לשבת בסוכה אף לכתחילה ואינו צריך לחפש סוכה אחרת.⁷⁶

נוי סוכה

לא. אין מנהגנו בנוי סוכה,⁷⁷ לא תחת הסכך ולא על הדפנות.⁷⁸

סדר בניית הסוכה

לב. תחילה יש לבנות את דפנות הסוכה הנצרכות להכשר הסוכה, ורק לאחר מכן להניח את הסכך.⁷⁹

לג. את הדופן הרביעית אין צורך לבנות לפני הנחת הסכך, כי היא אינה חלק מהכשר הסוכה.⁸⁰

לד. לאור האמור, בדפנות העשויות מוטות ברזל היוצרות "לבוד", יש להקפיד לשים את מוטות הברזל הללו או לחילופין את החוטים היוצרים את ה"לבוד" בדפנות עוד לפני שמניחים את הסכך, ולא די בקשירת יריעות הבדים לדפנות.⁸¹

לה. כמו-כן, בסוכה שאחת הדפנות המכשירות אותה מורכבת מדלת או חלון, כגון דלת הזזה או תריסים, יש לדאוג שהיא תהיה סגורה בשעת הנחת הסכך. ואחרי הנחת הסכך, גם אם פתח וסגר את הדלת - אינו צריך להגביה שוב את הסכך.⁸²

לו. אם בטעות הניח את הסכך לפני שבנה את דפנות הסוכה, יש להגביה מעט את הסכך ולהניחו שוב.⁸³

לז. כשמגביה את הסכך, לכתחילה יגביה את הענף כולו יחד, היינו שלא יישאר מונח בקצהו הארוך השני על דפנות הסוכה. וכן אם משתמש בסכך קנים מחובר (כגון קיינעס וכדו'), עליו להגביה מעט את כל הסכך יחד.⁸⁴

לח. אם לא הגביה את הסכך - יש המכשירים בדיעבד⁸⁵ ויש הפוסלים אף בדיעבד.⁸⁶ ובשעת הדחק, כשאינו

להיזהר מלהרבות סכך יותר מידי, כדי שלא יגיע למצב שהסכך יכול למנוע חדירת טיפות גשם לסוכה, שאז הסוכה פסולה, וכן כדי שיוכלו לראות כוכבים מתוכה.⁶⁷

לצורך זה, בשעת סיכוך הסוכה תוחבים מקל בעובי הסכך, בכדי ליצור נקב שדרכו יוכלו לחדור הגשמים וכן יוכלו לראות את הכוכבים.⁶⁸

כה. במקומות שייכתנו ריבוי גשמים מומלץ להכין כיסוי מתאים לסכך, כדי לשמור על הסכך והסוכה יבשים ככל האפשר.⁶⁹ אלא שבשעה שהסוכה מכוסה, אין לאכול ולשתות שם. וראוי שבשעת כניסת החג הסוכה תהיה ללא הכיסוי, כדי שתחול עליה קדושת הסוכה.⁷⁰

לענין פריסת הכיסוי בשבת או בחג - ראה להלן פ"ג ס"ו.

מעמידי הסכך

כו. "אין מעמידין את הסכך לכתחילה אלא בדבר הראוי לסיכוך"⁷¹, גזירה שמא יסכך בהן. ולכן אין להניח את הסכך על גבי דברים הפסולים לסיכוך, כגון מוטות ברזל ופלסטיק, וכן קורות עץ שהיו ראויים לקבל טומאה, אף שעתה הם אינם ראויים לקבל טומאה, כגון עצים ששימשו לפיגומים או חלקי ריהוט שונים.⁷² וכן אין להעמיד את הסכך על עץ המחובר לקרקע, כי אינו ראוי לסיכוך.

כז. כן אין לחבר את הסכך לסוכה עם מסמרים, וכן שלא לקשור את הסכך כדי שלא יפול, או לחזקו כדי שלא יעוף ברוח עם חומרים הפסולים לסיכוך, כגון אזיקוני פלסטיק או מתכת, או חוטי ניילון או מפתן מעובד.⁷³

כח. כמו כן, אין להניח את כל הדברים הפסולים על גבי הסכך כדי שלא יעוף ברוח, כגון סולם או חלקי ריהוט וכדו'.⁷⁴

כט. את קורות העץ הכשרים לסיכוך שעליהם מתכוון להניח את הסכך, מותר לחבר עם דברים הפסולים לסיכוך, כגון עם מסמרים או אזיקונים,⁷⁵ ואין צורך שה"מעמיד דמעמיד" יהיה גם הוא כשר לסוכה.

ל. גם במקרה שה"מעמיד" את הסכך הוא דבר הפסול

שם א"א ס"ב שלענין זה "אפשר די בכל הסוכה במקום אחד סגי", עיי"ש הטעם. וראה גם אוצר מנהגי חב"ד תשרי ע' רסו, ושם מובא בשם המהר"ל שכן נהג רבו מהר"ש.

67. שו"ע אדה"ו סי' תרלא ס"ה.

68. שיחת "כ"ק אדמו"ר ליל ד' דחג-הסוכות תש"ג (תורת מנחם תש"ג ע' 164). ובהו לכאורה יישב תמיהתו על מנהג זה בסעודת יום א' דחג-הסוכות תשל"א (תורת מנחם חס"ב ע' 86). אך ראה בבקדוש פנימה ע' 22 שהרבנית הורתה למשב"ק לכסות את הסוכה עם הרבה סכך, אך לא ציוותה לו שיעשו חור בסכך. וראה עוד בזה שם ע' 70.

69. מטה אפרים סי' תרכה סק"ט.

70. מטה אפרים שם. אף שמן הדין אין צריך לדייק בזה - ראה שו"ע אדה"ו סי' תרכו ס"ט.

71. שו"ע אדה"ו סי' תרכה ס"ו.

72. ראה שו"ע אדה"ו סי' תרכט ס"ד, שגם בדברים שמקבלים טומאה רק מדרבנן, אין מעמידין בהם את הסכך, ואפילו אם נשברו ואין הם ראויים עתה לקבל טומאה.

73. שו"ע אדה"ו שם ס"א.

74. שם.

75. שו"ע אדה"ו סי' תרכט ס"ב.

וראה גם המובא לעיל 'סוג הסכך' מספר המנהגים שאנו נוהגים לכתחילה להשתמש בדפנות הפסולים לסיכוך, אף שהם מעמידים את קורות העץ שמחזיקים את הסכך.

76. שו"ע אדה"ו סי' תרכט ס"ג.

77. ספר המנהגים ע' 65. ספר השיחות תש"ד ע' 12. וראה ימי מלך ח"ג ע' 1044. שיחות כ"ק אדמו"ר: יום שמחת-תורה תשל"ל (תורת מנחם חנ"ח ע' 217 ואילך). י"ג תשרי תשמ"א (שיחות קדוש תשמ"א ח"א ע' 121). ר"ד כ"ק אדמו"ר מסעודות: חג-הסוכות תשכ"א (תורת מנחם חכ"ט ע' 41). ליל א' דחג-הסוכות תשל"ל (תורת מנחם חנ"ח ע' 96 ובהע' 6 שם).

וראה בלקוטי שיחות חל"ד ע' 309, שלנוהגים בנוי סוכה יש לציין על הקישוטים הדורשים גניזה שיש לשמור על קדושתם.

78. ספר השיחות תש"ד ע' 12 (ושם, שפעם אחד החסידים הביא ממוסקבה אשכול ענבים מלאכותי לתלות בסוכה ולא תלו). היום יום חלק שני (תורת מנחם - רשימת היומן ע' תעג).

79. רמ"א סי' תרלה סוס"א.

80. כדלעיל בפנים ס"ב.

81. אבל ראה להלן הע' 87.

82. ראה שו"ע אדה"ו סי' תרכו ס"ט בנוגע לגנן פסול המסוכך על הסכך, שאם תחילתו בכשרות - יכול לסגור ולפתוח הגג וא"י נחשב לתעשה ולא מן העשוי. אלא שלכאורה יש לחלק, שכאן, כשמסיר את הדופן, הפסול הוא בסוכה עצמה, וא"כ דמי לשו"ע אדה"ו סי' יא סעיפים יא-יב, גבי כנף ציצית שנקרע ולא היה בו כשיעור כנף, שאסור להוטרפו מחדש.

ואולי יש לדמותו יותר לכנף ציצית שיש בו שיעור כנף, אבל אין בו שיעור ציצית, שבוה רק כתב אדה"ו שיש להחמיר במקום שאפשר.

אבל עיין בצמח צדק בחידושים על הש"ס (רט, ב-ג) שמוכיח מרש"י, שבנידון דידן שיש ב' דפנות, כבר נחשב לדפנות קודמים לסכך. ויש לצרף לזה את שיטות המכשירים כאן בדיעבד בכל אופן (ראה להלן הע' 85). וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קמו, ושם היקל אף אם נפלו כל דפנות הסוכה.

83. על דרך המבואר בשו"ע אדה"ו סי' תרכט סוס"כ, "שבשעה שמגביהו נתבטלה עשיה הראשונה שהיתה בפסול ואח"כ כשמניחו הוא עושה מעשה חדש בגוף הסוכה".

84. כ"כ בספר הסוכה ח"ב ע' עה. ע"ש.

85. דעת הב"ח שאין חובה זו אלא לכתחילה. וכן נראה שפוסק המג"א סי' תרלה סק"ד,

שהביא דבריו בסתם (עי' בשו"ע אדה"ו סי' תמב קו"א סק"א שכן הוא דרך המג"א לפסוק).

וכן דעת הברכי יוסף. ועי' בצמח צדק שם שמצדד להוכיח כשיטה זו.

86. לבוש סי' תרכו ס"א. ט"ז סי' תרלה סק"ד. משנ"ב שם ס"ק.

יכול להגביה את הסכך, כגון שנכנס החג ואי אפשר לתקן ואין לו סוכה אחרת, יכול לסמוך בזה על המכשירים⁸⁷.

וראה להלן פ"ג ס"י ואילך בענין עשיית רצפה לסוכה והכנת הסוכה בערב החג.

בונה הסוכה

לט. עשיית הסוכה היא מצוה, ולכן ראוי שכל אדם ישתדל לבנות בעצמו את הסוכה, כי "מצוה בו יותר מבשלוחו"⁸⁸, ולפחות ישתתף בהנחת (חלק מ)הסכך, שזהו עיקר המצוה⁸⁹.

מ. מעיקר הדין, סוכה שנבנתה על ידי אשה ואפילו על ידי נכרי - כשרה⁹⁰, אלא שיש לחדש בה דבר על ידי הנחת חלק מהסכך מחדש לפני החג⁹¹.

יש המקילים גם בסוכה שנבנתה על ידי קטן למרות שאינו בכלל בר דעת להניח הסכך לשם צל, וזאת במידה שאביו שלחו ורואהו בשעה שמניח הסכך⁹², ואין לסמוך על זה אלא בדיעבד⁹³.

אבל לכתחילה טוב לזוהר שהנחת הסכך תיעשה על ידי יהודי גדול החייב במצוות סוכה⁹⁴.

ג.

ערב הג הסוכות

מרבין בצדקה

א. מנהג ישראל לפזר מעות לעניים לצדקה בערב סוכות⁹⁵.

הקזת דם

ב. אין מקיזין דם בערב יום-טוב⁹⁶, ולכן יש להימנע מתרומת דם לצורך אדם אחר (אלא במקום הצלת

נפשות), אבל בדיקת דם - מותר⁹⁷, ויש המחמירים שלא לערוך אף בדיקת דם, אם היא סובלת דיחוי⁹⁸.

הכנת הגוף

ג. יש לכבס את הבגדים לכבוד החג, ולצורך כך אף אסרו חכמים לכבס בגדיו בחול-המועד, שלא ייכנס מנוול לחג⁹⁹. ולכן, יש להיזהר לכבס קודם החג את כל הבגדים הנצרכים למשך כל ימי החג¹⁰⁰.

ד. מצוה להסתפר לכבוד החג, באם שערותיו גדולות ולא הסתפר לפני ראש-השנה, כדי שלא ייכנס מנוול לחג¹⁰¹. ונכון לכתחילה לעשות זאת קודם חצות היום¹⁰².

ה. כן מצוה להתרחץ¹⁰³ ולטבול במקוה לכבוד החג¹⁰⁴, ונכון לעשות כן סמוך לכניסת החג (החל מחצות היום, ועכ"פ שעה קודם חצות¹⁰⁵), כדי שיהיה ניכר שרוחץ וטובל לכבוד החג¹⁰⁶.

ו. יש לגזוז את הציפורניים בערב החג לכבוד החג¹⁰⁷, ואין לגוזזם ביום שלפני ערב החג, כפי שאין גוזזים אותם ביום חמישי¹⁰⁸.

ז. הבגדים ששובשים לכבוד יום-טוב צריכים להיות יפים יותר מבגדי השבת¹⁰⁹, ועל כל פנים אחד מבגדיו יהיה בגד חדש או מיוחד ליום-טוב¹¹⁰.

97. קובץ מבית לוי ח"ז ע' יח. שו"ת רבבות אפרים ח"א ס' שמ.

98. שו"ת ציץ אליעזר ח"ב ס' מו.

99. ראה שו"ע ס' תקלד ס"א ומג"א שם סק"א.

100. ובדיעבד, כשצריך לכבס בחול-המועד ופרטים נוספים באיסור זה - ראה בהרחבה בשו"ע שם, ולהלכה למעשה בפרטיות - בחול המועד כהלכתו פ"ה. וש"נ.

101. ראה שו"ע אדה"ז ס' תקכט ס"ב.

102. לענין תספורת אחר חצות היום, הנה מעיקר הדין לא החמירו בזה אלא בערב פסח - ראה שו"ע אדה"ז ס' תסח ס"ד. ס' רנא ס"ד (לענין ערב שבת). משנה ברורה ס' תקלא סק"ב. אבל ראה מטה אפרים ס' תרכה סק"א, שיש שזוהרו להסתפר דוקא קודם חצות היום. וראה גם אגרות קודש ח"ח ע' תקס בשם האריז"ל שיש לגלח קודם חצות היום, אך באגרות קודש שם סיים: "הוראה בזה בנוגע לפועל לא שמעתי". אבל ראה שיחת כ"ט אלול תשכ"ב (תורת מנחם חל"ד ע' 320 הע' 66) שהביא דברי האריז"ל בפשטות, שמסתפרים קודם חצות היום.

ומ"מ, למעשה נראה שבדיעבד יכול להסתפר גם אחר חצות היום, וכעיקר הדין, ובפנים כתבנו רק הראוי והנכון לכתחילה.

103. שו"ע אדה"ז ס' תקכט שם.

104. מטה אפרים ס' תרכה סק"ד ובקצה המטה שם סקט"ו.

105. החל משעה קודם חצות היום - ראה שער הכוונות ענין טבילת ערב שבת [וה"ה לערב יום-טוב, כדלהלן בעהרה הבאה] ש"מן שעה ה' [היינו שעה קודם חצות היום] מתחיל תוספת קדושת שבת, שלכן האריז"ל "לא היה טובל רק אחר תחילת שעה חמישית מיום ו'". משנ"ב ס' תקפא סק"ו. פסקי תשובות (מהדורת תשע"ט) ס' תקכט סוף אות ו. וש"נ. אודות הנהגת כ"ק אדמו"ר בזה - ראה לקט הליכות ומנהגי שבת קודש ע' ט. ארחות מנחם - שבת קודש ע' יז.

106. ראה לענין הרחיצה לכבוד שבת - שו"ע אדה"ז ס' רסב ס"ה [ושם, שצריך ללבוש בגדי שבת מיד, ובפרט שיש לדייק מכך שלא הזכיר כן כבר בס' רס ס"א, שיתכן שהוא בכדי להדגיש שמטרת הרחיצה היא שבביל לבישת בגדי שבת שלאחריה. ויל"ע]. לענין הטבילה בערב שבת - ראה שער הכוונות להאריז"ל ענין ו ע' כה ובכ"מ. וה"ה לערב יום-טוב, הנלמד מערב שבת (ראה שו"ע אדה"ז ס' תקכט שם). וע"ע בהמצוין בעהרה הקודמת.

107. שו"ע אדה"ז ס' תקכט שם.

אודות זמן נטילת הציפורניים, אם צריך להיות קודם הטבילה או לאחר הטבילה - ראה אגרות קודש ח"ח ע' תקס ("לכאורה פשוט שצ"ל קודם הטבילה... הוראה בזה בנוגע לפועל לא שמעתי"). שמועות וסיפורים ח"ב ע' 51 (שכ"ק אדמו"ר מהר"ש נהג לגזוז הציפורניים לאחר הטבילה). ולהעיר מלשון שו"ע אדה"ז ס' רס ס"א וס' תקכט ס"ב.

108. ראה פסקי תשובות (מהדורת תשע"ט) ס' תקכט אות ו.

109. ראה שו"ע אדה"ז ס' תקכט סוס"ו ("יותר טובים מבגדי שבת", וראה לשונו בס' רסב ס"ג גבי בגדי שבת שצריך שיהיו "בגדים נאים").

110. ראה פסקי תשובות (מהדורת תשע"ט) ס' תקכט הע' 40. וש"נ.

87. בפרט שכאמור לעיל הע' 85, נראה לעיקר כשיטה זו. ובסוכות העשויות מיריעות בד שטרם סידרו בהם את קרשי או רצועות ה"לבוד", יש גם לצדד להקל במקום שהניחו הסכך לאחר קשרת היריעות לבד, כיון שבדרך כלל יש עכ"פ טפח שאינו מתנדנד ובנדוד"ד שגי שיעשה דופן טפח קודם הסכך - ראה לוח יומי הלכה למעשה שם הע' 37. ויש לסמוך בזה גם על המתירים שא"צ שיהיה הטפח סמוך לסכך דוקא [כ"מ הט"ז שם סק"ה]. אבל ראה הליכות שלמה פ"ח הע' טז. פסקי תשובות ס' תרלה אות ה. ואכ"מ].

88. פמ"ג ס' תרכו א"א סק"א. קיצור שו"ע ס' קלד ס"א. וראה לקו"ש ח"כ ע' 267 הע' 10. וש"נ.

89. כך החיים ס' תרכו סק"א.

וכן נהג כ"ק אדמו"ר לשים קצת מהסכך - ראה הלכות ומנהגי חב"ד ע' 58. וראה שו"ע אדה"ז ס' תלב ס"ח, שאם אינו יכול לטרוח לעשות כל המצוה, די שיעשה חלק ממנה. ולהעיר מהמלך במסיבו ח"ב ע' נג.

90. ראה שו"ע ס' תרלה ס"א.

91. שם משנ"ב ס' תרלו סק"ד.

92. שו"ת אבני נזר ס' תעה.

93. שרבו האוסרים בזה - ראה בכורי יעקב ס' תרלה סק"ב. הגהות חכמת שלמה שם. ביאור הלכה ד"ה להצריך. וראה עוד בהמצוין בפסקי תשובות ס' תרלה אות ג ובהערות שם.

אכן, אפשר לתקנה ע"י הנחה מחדש של חלק מהסכך, אך בשעת הדחק, שלא הספיק להגביהו וכבר נכנס החג וכי"ב - יכול לסמוך על המקילים ולצאת י"ח בסוכה שבנאה הקטן - ראה פסקי תשובות שם סוה"ע 17.

94. כן כתב בכורי יעקב ס' תרכו. וראה שו"ע אדה"ז ס' יד ס"ב גבי ציצית (ומקורו במג"א שם סק"ג, שכ"ב גם לגבי סוכה).

95. ראה לעיל בפנים פ"א ס"ב. וש"נ.

96. גזירה משום הקזת דם בערב חג השבועות שיש בו סכנה - ראה שו"ע אדה"ז ס' תסח סכ"ב.

הכנת המאכלים

ח. אף שאין חובה לאכול בשר בחג, מכל מקום יש בזה מצוה משום שמחת יום טוב¹¹¹.

ט. מצוה להרבות במיני מאכלים לחג יותר מלשבת¹¹², ושיהיו המאכלים משובחים יותר ממאכלי השבת¹¹³.

הכנת הסוכה לחג ותזכורות

י. רצפת הסוכה < אין מנהגנו לעשות רצפה מיוחדת לסוכה¹¹⁴, אבל אם עושה את הסוכה בגינה על קרקע שאינה מרוצפת, יש לדאוג לכיסוי הקרקע, כדי שיוכל לאכול שם בחג ובשבת¹¹⁵.

יא. כמו כן, באם מכין מקום לנטילת ידיים בסמוך לסוכה, בכדי למנוע הפסק בין נטילת ידיים ל"המוציא" (כדלהלן פ"ה סכ"ב), יש לעשותו במקום שלא יישפכו המים על האדמה או על צמחים, מפני שאז לא יוכל ליטול ידיו שם בשבת וביום טוב¹¹⁶.

יב. סידור הסוכה < יש להכניס לסוכה כלים נאים וכן כסאות ושולחנות מכובדים (במידת האפשר, בהתאם לגודל הסוכה), כפי שנוהג בסלון ביתו¹¹⁷.

יג. בערב החג יש לנקות ולסדר את הסוכה, לערוך את השולחן ולפרוס עליו מפה לכבוד החג¹¹⁸.

יד. נוהגים לסדר גם את השולחן שבסלון הבית ולפרוס עליו מפה, וכן להציע את המיטות לכבוד החג¹¹⁹.

טו. הכנת כיסוי הסוכה < המכניסים ניילון וכיו"ב לכיסוי הסוכה מפני הגשמים וכדו', יסדרו אותו באופן שיהיה ניתן לפורסו במהלך החג ולא ייחשב לעשיית אוהל בשבת או בחג;

וזאת במידה שלא יהיה הכיסוי גבוה טפח (8 ס"מ) מהסכך, שאז אין כאן אוהל כלל, שכן האוהל כבר עשוי על-ידי הסכך.

אבל אם יהיה הכיסוי גבוה מן הסכך יותר מטפח, או שהוא פרוס תחת הסכך, אפילו אין בינו לסכך חלל טפח - יש בזה משום איסור עשיית אוהל, ולכן במקרים אלו - צריך שיהיה פרוס טפח לפחות (מלבד החלק המגולל) כבר מלפני החג, כדי שיהיה ניתן לפורסו במהלך החג¹²⁰.

איגוד הלולב ומינו

טז. מהדרים לאגוד את הלולב בסוכה בערב החג. לפרטי דיני ומנהגי האיגוד - ראה להלן פ"ד.

סעודה בערב החג

יז. אין לאכול סעודת פת בערב החג החל משעה עשירית (בשנה זו: לפי אופק תל אביב 15:20), אבל מותר לאכול פירות וירקות ובשר ודגים, וכן תבשיל של חמשת מיני דגן וכיו"ב, ובלבד שלא ימלא כריסו מהן¹²¹.

הדלקת נרות

יח. מקום ההדלקה < במידה ואין כל חשש של סכנה¹²², יש להדליק את נרות החג בסוכה¹²³, כי הוא מקום האכילה¹²⁴.

יט. במקרה שלא ניתן להדליק את הנרות בסוכה, מטעמי בטיחות וכיו"ב - ניתן להדליק את הנרות בסוכה ולאחר מכן להעבירם לתוך הבית ולהשאיר בסוכה רק שני נרות או לפחות נר אחד¹²⁵, או שיביאום לפחות בשעת הקידוש (כשחל בחול)¹²⁶.

כ. באם גם זה אינו מתאפשר - ידליקו את הנרות בבית במקום בו יוכלו להאיר לסוכה, או לכל הפחות שהנרות ייראו מהסוכה בשעת הסעודה ולפחות בשעת הקידוש¹²⁷.

באם הבית רחוק מהסוכה, שאי אפשר שייראו הנרות בסוכה כלל - ידליקו בבית נרות שידלקו זמן רב, כדי שיספיקו ליהנות לאורם אחרי הסעודה¹²⁸, או לחילופין, ייהנו מהם מיד לאחר ההדלקה, סמוך לשקיעה¹²⁹.

כא. זמן ההדלקה < זמן הדלקת הנרות - בזמן הנקוב בלוחות, כמו בכל ערב שבת¹³⁰. אך גם מי שלא הדליקה עד הלילה - יכולה להדליק בלילה (כשחל החג בחול, כמובן), קודם הסעודה. במקרה זה, מדליקים את הנרות מאש הדולקת לפני החג¹³¹.

כב. מדליקים את הנרות ואח"כ מברכים, כמו בערב

121. שו"ע אדה"ז סי' תרלט ס"ב. וראה גם סי' תעא ס"א-ב.

122. ראה שו"ע אדה"ז סי' תרלט ס"ג.

123. מטה אפרים סי' תרכה סקל"ג.

124. לפי שו"ע אדה"ז סי' רסג ס"ד.

125. לפי שו"ע אדה"ז סי' רסג שם. וראה דברי הגרמ"ש אשכנזי ע"ה בבטאון 'הכפר של הריב' גל' 22 הע' 164.

126. ראה לקוטי שיחות חכ"ב ע' 283.

127. לפי שו"ע אדה"ז סי' רעג ס"ב.

אכן, יצוין, שבמקרה זה, שהנרות של מצוה מדליקים בסוכה במקום האכילה, ואילו שאר הנרות שלתוספת אורה מדליקים בבית - אי באם יש בנות נוספות או שמתארחות בביתם נשים נוספות המדליקות, כיון שהדלקת הנרות שלהן וברכתה אינה אלא מצד תוספת אורה (ראה שו"ע אדה"ז סי' רסג ס"ו) צריכות לאכול דבר מה ליד הנרות (לאחר הקידוש, כמובן), כדי שיהיו לצורך אכילה.

128. ראה שו"ע אדה"ז שם, שבמקום צער יכול לקדש ולאכול שלא במקום הנרות. וראה גם שמירת שבת כהלכתה פנ"ד הע' קמד בשם הגרש"ז אויערבך ע"ה, להקל לקדש שלא במקום הנרות אם מקום הקידוש מואר יותר. ביאורי הלכה לשו"ע אדה"ז שם אות לה ובהע' נו.

129. ראה שו"ע אדה"ז סי' רסג סוס"ג (ושם): "סמוך לחשכה", ומלשון זו משמע שלא צריך להיות דוקא אחר השקיעה ויכול להיות גם קודם השקיעה).

130. מטה אפרים סי' תרכה סקל"ג. לקוטי שיחות חכ"ד ע' 297 הע' 69. קיצור דיני נש"ק ע' לו.

131. מטה אפרים שם.

111. שו"ע אדה"ז סי' תקטס ס"ו.

112. שו"ע אדה"ז שם.

113. אלף המגן סי' תרכה סקמ"א.

114. ספר המנהגים ע' 65.

115. לפי שו"ע אדה"ז סי' שלו ס"ט: "וטוב שלא לאכול כלל בגינה אם ישתמש שם עם מים מפני שבקושי יוכל ליוזר שלא יפול שם מעט מים".

116. ראה בהערה הקודמת.

117. לפי שו"ע אדה"ז סי' תרלט ס"א.

118. ראה שו"ע אדה"ז סי' רסב ס"א-ב (לגבי שבת). סי' תרי ס"ד (לגבי שבת ויו"ט).

119. הגם שדירת הקבע היא בסוכה וביתו עראי, ובפרט למנהגנו שאין ישנים בסוכה - ראה פרי מגדים משב"ז סי' תרלט סק"א. מטה אפרים סי' תרכה סקל"א. ודלא כאליה רבה סי' תרלט סק"א. ולהעיר גם מפרי מגדים משב"ז סי' רסב משב"ז סק"א. ביאור הלכה שם ד"ה יסדר.

120. לפי שו"ע אדה"ז סי' תרמ ס"ו וסי' שטו ס"ב. וראה עוד משנה ברורה סי' תרמ סק"ה. פסקי תשובות (מהדורת תשע"ט) סי' תרכו אות ט ובהע' 53.

האגוד

- ב. לכתחילה יש לאגוד את הלולב ע"י גדול מעל גיל מצוות¹⁴⁴, והמהדרים אוגדים את הלולב בעצמם¹⁴⁵.
- ג. אין לתת לכתחילה לנשים¹⁴⁶ וקטנים¹⁴⁷ לאגוד את הלולב, גם לא של ארבעת המינים המשמשים ל'מבצע לולב'. ואף אם אגודו, באם אפשר יתירנו ויאגדנו שנית¹⁴⁸, ועיקר ההקפדה בזה היא דוקא בכריכות התחתונות, שבהם אוגד את כל המינים יחד ולא בכריכות שעל הלולב¹⁴⁹.

אופן האיגוד

- ד. שלשת המינים, לולב והדס וערבה, צריכים להיות קשורים ואגודים יחד, משום נוי מצוה¹⁵⁰.
- ה. למנהגנו, אין משתמשים בסלים קלועים ('קוישיקלאך') לערבות והדסים, אלא כורכים אותם עם הלולב עצמו באמצעות טבעות העשויות מעלי לולב (כדלהלן)¹⁵¹.
- ו. יש להיזהר שלא תהיה חציצה ע"י דבר שאינו מן המינים, לא בין ידו למינים¹⁵² ולא בין המינים עצמם¹⁵³.
- ז. מן הדין ניתן לאגוד את הלולב באמצעות חוט וכיו"ב, ואין הדבר נחשב לחציצה¹⁵⁴ או להוספה על המינים¹⁵⁵, אך הידור מצוה הוא לאגוד את הלולב במינו, היינו באמצעות עלי הלולב¹⁵⁶.

ההכנה לאיגוד

- ח. יש להכין חמש טבעות מעלי הלולב (כנ"ל) לפני אגידת הלולב¹⁵⁷.
- ט. יש לוודא שלאחר האיגוד שדרת הלולב (דהיינו הענף המרכזי, שהוא החלק הקשה והרחב שממנו יוצאים עלי הלולב משני הצדדים) תהיה גבוהה מראש ההדסים והערבות טפח (כ-8 ס"מ), ולשם כך צריך

שבת¹³². וכן אין מכבים את הגפרור, אלא מניחים אותו שיכבה מעצמו, כמו בערב שבת¹³³.

כג. נוסח הברכה < בהדלקת-נרות מברכים שתי ברכות: "להדליק נר של יום טוב" וברכת "שהחיינו"¹³⁴.

כד. כיון שבברכת "שהחיינו" יש לחשוש שמקבלים את קדושת החג וממילא לא מועיל בזה תנאי שאינה מקבלת בזה את קדושת החג¹³⁵, לכן נכון שהצריכה להדליק נרות ולעשות תנאי - לא תברך "שהחיינו" בשעת הדלקת הנרות אלא רק תצא ידי חובה בשמיעת ברכה זו בקידוש, ומכל מקום הסומכת על תנאי זה יש לה על מה לסמוך¹³⁶.

כה. אם שכחה לברך "שהחיינו" בעת הדלקת הנרות - תכוון לצאת ידי חובת ברכה זו כשתשמענה בעת הקידוש¹³⁷.

כו. איש המדליק, יברך "שהחיינו" רק בקידוש¹³⁸. ואם טעה וברך "שהחיינו" בהדלקת נרות - אינו מברך שוב בקידוש¹³⁹.

כז. אשה המקדשת לעצמה ובירכה "שהחיינו" בהדלקת-נרות - לא תברך שנית בקידוש¹⁴⁰, ויכולה לברך גם לכתחילה רק בעת הקידוש ולא בהדלקת-הנרות¹⁴¹.

ד. איגוד הלולב

זמנו ומקומו

א. מהדרים לאגוד את הלולב בערב החג¹⁴², ומהדרים לעשות זאת בסוכה¹⁴³.

132. שו"ע אדה"ז סי' רסג ס"ח, כדי שלא לחלק בין שבת ליום-טוב. וראה דברי הגרמ"ש אשכנזי ע"ה בבטאון 'הכפר של הרבי' גל' 22 הע' 163.

133. שהרי כיבוי אסור גם ביום-טוב, כמבואר בשו"ע סי' תקד ס"ה.

134. ספר המנהגים ע' 56.

135. כיון שקבלה זו נחשבת לקבלת "עיצומו של יום" (להבדיל משאר קבלת תוספת שבת - ראה בהרחבה שו"ע אדה"ז קו"א לס"י רסא ג'), מאחר שאומרת ברכה השייכת לזמן, ומשכך לא מועיל בה תנאי, וכדין ציבור שהתפללו ערבית או כשענה "ברכו" עם הציבור (ראה שו"ע אדה"ז סי' רסג סט"ז ואילן). - ראה אורחות חיים סי' רסג סק"ו. כף החיים סי' תקד סק"יב. שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' יט. שמירת שבת כהלכתה פמ"ג סכ"ג. נטעי גבריאל, הל' יום טוב ח"ב, פט"ז סכ"ב. פסקי תשובות סי' רסג אות לב. פסקי הגרמ"ש אשכנזי שם.

מאידך, בשו"ת ובחרת חיים להגר"ש קלוגר סי' פג (ועוד פוסקים שצוינו בשו"ת ציץ אליעזר גם חלק בזה אלא שסמך אפוסקים שאין דין קבלת יום-טוב בהדלקת נרות כלל (וראה בזה שם ביה"ל סי' תקכו ד"ה ספק חשכה), ולא קיי"ל הכי לרוב הפוסקים, וכ"כ במטה אפרים סי' תרכה סק"ג שבהדלקת נרות חלה קבלת יום-טוב כמו בשבת, ועצ"ע מלשון שו"ע אדה"ז סי' תקד סכ"ד. וכן ראה בהרחבה בקובץ הערות וביאורים גל' א"ט ע' 52 ואילך מש"כ לנטות לדברי הפוסקים שאין בזה קבלת עיצומו של יום. וי"ל ע"ד. ואכאמ"ל.

136. ראה קובץ מבית לוי גל' ב יום כיפור ס"א. פסקי תשובות שם הע' 308.

137. והרי זהו מקומה של ברכה זו לכתחילה, אלא שנהגו לברכה בעת הדלקת נרות (ראה בהצוין בנטעי גבריאל, הל' ראש-השנה, פכ"א הע' ו. פסקי תשובות סי' תקד אות כה). ומש"כ לכוון לצאת י"ח בברכת "שהחיינו" שבקידוש - כ"כ בלוח יומי הלכה למעשה, חג הסוכות תשפ"א, ה' 78. אכן בפשטות, אף אם לא כיוונה וענתה "אמן" על ברכת המקדש י"ל דיצאה ידי חובתה, עכ"פ בדיעבד.

138. מטה אפרים סי' תקצט סק"ט. לוח כולל חב"ד.

139. ספר המנהגים ע' 60.

140. כף החיים סי' תקד סק"יב.

141. מטה אפרים סי' תקצט סק"ט. וראה עוד פסקי תשובות סי' תקד סוף אות כה ובהערות שם.

142. ספר המנהגים ע' 65.

143. מעלת אגידתו בסוכה נתבארה בלקוטי שיחות חכ"ב ע' 129 ובהע' 55 שם. וראה עוד בהצוין בתורת מנחם - רשימת היום"ע ע' קסב הע' 36. ובמאמר ד"ה נשא תשמ"א (ספר המאמרים תשמ"א ע' 253), שיש בזה קיום המצוה דעשיית סוכה. וראה גם קובץ הערות וביאורים גל' צה ע' יב. גל' ססא ע' ח.

144. ראה להלן בפנים בסעיף הבא.

145. ספר המנהגים ע' 66.

146. ראה מג"א סי' תרנא סק"ח. משנ"ב שם סק"ד.

147. בכורי יעקב שם סק"ד.

148. בכורי יעקב שם. שעה"צ שם סק"ו.

ובאם לא התיר ואגודו שנית - יצא ידי חובתו בדיעבד.

149. משנ"ב ובכורי יעקב שם.

150. שו"ע אדה"ז סי' תרנא ס"ב. סידור אדה"ז דיני הלולב.

151. אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' רפה, לפי לשון אדה"ז דלעיל בפנים שהמינים צריכים להיות 'קשורים ואגודים יחד', מה שלא נעשה כאשר הם מונחים בנפרד בסלים הקלועים. וראה סידור רבינו הזקן עם ציונים מקורות והערות על אתר הע' 2.

152. שו"ע אדה"ז שם ס"ה. ושם, שעלי הדס או ערבה שנשרו אינם מהווים חציצה בין המינים.

153. סידור אדה"ז דיני הלולב. וראה סידור רבינו הזקן עם ציונים מקורות והערות על אתר הע' 4.

154. "כיון שהאיגוד הוא לנוי ולהידור מצוה, וכל שהוא לנוי אינו חוצץ, מפני שהוא בטל אל הלולב ומיניו, וכאילו הוא מגוף הלולב ומיניו" - שו"ע אדה"ז שם ס"ד.

155. "כיון שהאיגוד אינו מעיקר המצוה אלא הוא הידור למצוה ולא הזהירה תורה אלא שלא להוסיף בעיקר המצוה" - שו"ע אדה"ז שם ס"ג.

156. כפות תמרים לו, ב. חיים וברכה אות ו. וראה עוד בהצוין באוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' רפה. שבח המועדים ע' 68 הע' 4.

וראה דעת תורה למהרש"ם סי' תרנא, שאף אם כבר בירך על הלולב והותר האגוד יכול ליטול עלים מהלולב כדי לאגודו. וראה חיים וברכה אות ח, שמשמע שלצורך לולב אחר אין לקחת מלולב שבירך עליו, "והעולם אינם יודעים להזהר בזה". אבל ראה מג"א ריש סי' תעדו שאין להדליק נר שבת מנר שבת, ובפמ"ג שם דהיינו דוקא ע"י קינסא אבל באופן ישיר מנר שבת לנר שבת מותר. וכ"כ במשנ"ב סי' רסג סק"ד ובביה"ל שם ד"ה שתי. ואכאמ"ל.

157. ראה בהצוין לעיל בתחילת ההערה הקודמת.

אגידת הלולב בשבת ויום-טוב

יט. אם לא אגד את הלולב בערב החג או שאגדו כראוי אך בינתיים הותר האגד - מותר לאוגדו בשבת ויום-טוב¹⁶⁹, אך זאת בכפוף לתנאים דלהלן:

כ. העלים > שיהיו לו עלי לולב תלושים מוכנים מבעוד יום ולא יתלשם מהלולב בשבת ויום טוב.

כא. אם אין לו עלים תלושים מערב החג - יכול לתולשם בשינוי, כגון בשינוי, ומוטב שיעשה זאת בצינעא¹⁷⁰. וכן יעשה כשרוצה להפריד את שני חלקי העלה¹⁷¹.

כב. הקשירה > שלא יקשרם באופן האסור בשבת ויום-טוב אלא יקשרם באופן של עניבה על גבי עניבה (קשר רפוי כעניבת עניבה, שניתר בקלות עם משיכת קצה החוט)¹⁷²(173).

כג. כן יכול לאגוד באמצעות הטבעות העשויות מעלי הלולב (כפי המנהג דלעיל), באם יש לו טבעות מוכנות מערב יום-טוב¹⁷⁴, אבל אסור להכין טבעות אלו בשבת ויום-טוב, אף לא באמצעות עלה אחד¹⁷⁵.

כד. חיתוך > אין לחתוך מההדסים והערבות בשבת ויום-טוב כדי ששדרת הלולב תהיה גבוהה טפח מעליהם¹⁷⁶.

כה. לאחר האיגוד, אין לחתוך את זנבות עלי הלולב וכדו' שנתרו מהטבעות¹⁷⁷.

בדרך-כלל לקצץ את החלק התחתון של ההדסים והערבות, בכדי ששדרת הלולב תבלוט מעליהם טפח¹⁵⁸.

י. כשחותך את ההדסים והערבות, יש לוודא שנשאר בהם כשיעור, שהוא שלשה טפחים (כ-24 ס"מ)¹⁵⁹.

סדר האגידה למעשה

יא. תחילה כורכים את שתי הטבעות שעל הלולב עצמו¹⁶⁰.

אך אין מניחים אותם בחלקו העליון של הלולב אלא קרוב לאמצעו, כדי שכריכות אלו תהיינה מכוסות בהדסים והערבות¹⁶¹.

כמו כן הטפח העליון של שדרת הלולב יהיה ללא כריכות, שכן צריך "ליזהר מאוד שיהא שדרו של לולב יוצא למעלה מאגד העליון טפח"¹⁶².

יב. מניח את הלולב לפניו באופן שתהיה שדרת הלולב כנגד פניו¹⁶³.

יג. מניח בצידי הלולב את שתי הערבות, אחת לימין הלולב ואחת לשמאלו.

יד. מניח את ההדסים (על גבי הערבות): אחד לימין הלולב, אחד לשמאלו ואחד על אמצע השדרה נוטה קצת לימין¹⁶⁴.

טו. ההדסים שמוסיפים על השלשה שמצד המצווה מתחלקים בשווה בין הצדדים¹⁶⁵.

טז. משתדלים שההדסים יכסו את הערבות באופן שלא יראו כל כך¹⁶⁶.

יז. משתדלים שהקצוות התחתונים של הלולב, ההדסים והערבות יהיו מונחים בשווה זה לצד זה, ולא שיבלוט הלולב מלמטה¹⁶⁷.

יח. אוגד את הלולב ההדסים והערבות ביחד באמצעות שלש טבעות. שלש טבעות אלו צריכות להיות בתוך טפח אחד (8 ס"מ), ונמצא יחד עם שתי הטבעות שעל הלולב בסך-הכל חמש כריכות¹⁶⁸.

169. ראה שו"ע אדה"ז סי' תרנא ס"ו.

170. בפרי מגדים סי' תרנא א"א סק"ג כתב להתייר הדבר, כיון שאין איסור תלישה מתלוש. אכן בס"י שכב א"א סק"ו נראה שהסתפק בזה. בדעת תורה שם ס"א ד"ה ואם כתב בתחילה להתייר בשופי ואח"כ כתב שמשמעות הר"ן לאסור. ע"ש. רק בכורי יעקב שם סוסק"ד וסק"ה כתב שהפמ"ג היקל בזה.

ובשיטת אדה"ז בזה, הנה בס"י שלו סי' ד כתב הכלל שאין איסור בתלישה מן התלוש. אכן בס"י תרמו סי' ג כתב גבי תלישת ענבים מן ההדס ביו"ט ובכך להכשירו, שיהיו העלין מרובין על הענבין. כתב ש"לכתחילה אסור למעטן ביו"ט, אע"פ שמותר לתלוש פירות בשבת מענף התלוש מהאילן מערב שבת, כמ"ש בס"י של"ו, מ"מ, כיון שע"י תלישה זו מתכשר ההדס למצותו - הרי זה כמתקן כלי ביו"ט כו'. ע"ש. הרי שלא הותרה תלישה מן התלוש לצורך תיקון כלי. ועד"ז כתב בס"י תקח ס"ב. וראה גם ס' שמ ס"ו. וע"ע א"ר ס' שכב סק"ה ומשנ"ב שם סק"ג. וה"ה בנדו"ד, שעושה כלי מן התלוש כדי לאגוד בו.

אכן למעשה, כתבו אחרונים (שערי תשובה סי' תרנא סק"ג. חיים וברכה אות ה. כף החיים סי' תרנא סק"ב. ועוד) שנוהגים בזה איסור, ולכן יש לתלוש לכתחילה מערב יום-טוב, אך אם שכח - יכול לתלוש בשינוי הואיל והוא שבות דשבות לצורך מצוה, ומ"מ טוב לעשות כן בצנעא.

171. פסקי תשובות סי' תרנא סק"ד.

172. ראה בהגדרתו ארחות שבת פ"ב ס"ב. תורת המלאכות פכ"א ס"ל.

173. שו"ע אדה"ז סי' תרנא ס"ו.

174. בכורי יעקב סי' תרנא סק"ח.

175. ראה פסקי תשובות סי' שיו סקט"ו. סידור רבינו הזקן עם ציונים מקורות והערות דיני הלולב סוה"ע 2.

176. ראה פסקי תשובות סי' תרנא אות ג ובהע' 21 שכתב להקל בשינוי, אך בדבריו נגע רק בזה שאין כאן מתקן כלי, ומאידך דעת הגרמ"ו שאשכנזי ע"ה בבטאון 'הכפר של הרבי' גל' 22 הע' 151 שיש כאן מתקן כלי. ולכאורה כוונתו משום שהופך להיות ראוי למצוותו, ע"ד המבואר בשו"ע סי' תרמו שם [ולכאורה יש לחלק, ואולי תלוי הוא אם קפידא זו שיהיה הלולב גבוה טפח הוא לעיכובא. ואכמ"ל].

אכן יש לאסור מצד מחתך, כמבואר בשו"ע אדה"ז סי' שיד סט"ו, שהרי מדובר במחתך לפי מידה, שמקפיד על מידתם של ההדס והערבה, שלא יהיו ארוכים מידי ולא קצרים מידי. 177. דהנה אף שאין כאן מצד מתקן כלי, שהרי לא מדובר כאן במתקן כלי חדש אלא בכלי שהוא כבר מוכן. וכן אין בעיה של קורע, שכן מדובר בגוף אחד, וכדעת אדה"ז בשולחן סי' שמ ס"ו. וכ"כ הגרמ"ש אשכנזי ע"ה שם הע' 153. ולהוסיף, דלכאורה אין כאן נמי מצד מחתך, שהרי אינו רוצה לחותכו במידה, אלא רק חותך שיירי הקשר ולא איכפת לו במידתו [אבל ראה שבת כהלכה פכ"ח ס"ע-ע"א ובהערות שם בהרחבה, שנטה לומר שיש כה"ג משום מחתך (וכ"כ בנדו"ד בפסקי תשובות סי' תרנא סק"ד ובהע' 24). ולכאורה לא משמע כן משו"ע אדה"ז שם. ואכמ"ל].

אבל עדיין יש כאן מצד מכה בפטיש על גמר מלאכת הכלי, כמבואר בשו"ע אדה"ז סי' שב ס"ה, וכן בחיתוך זה הוא גומר מלאכת הכלי, וכמבואר בשבת עד, ב: "אמר אביי האי מאן דעבד חלתא [כוורת של קנים] חייב אחת עשרה חטאות", ופירש"י, שאחת מהן משום מחתך, "שמחתך הקנים במדה", ובנוסף: "חתך לאחור אריגתה כדי להשוותם - הרי זה מכה בפטיש". וראה שבת כהלכה שם ביאורים סוף אות יא.

158. לפי שו"ע אדה"ז סי' תרנא ס"א-ב.

ואם הוא לעיכובא - ראה המובא בפסקי תשובות סי' תרנא סק"ב ובהע' 10. לוח יומי הלכה למעשה (בד"צ קראון הייטס), חג הסוכות תשפ"א, ע' כא ובהע' 65. וש"נ.

159. שו"ע אדה"ז שם ס"א.

160. ספר המנהגים ע' 66. "על הלולב עצמו עושים שתי כריכות". וכ"ק אדמו"ר הורה להרב דוד רסקין ע"ה לעשות זאת בטרם אגידת שאר המינים - אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' רפד. וכן משמעות הלשון בספר המנהגים: "נוסף על שתי הכריכות אוגד" וכו'.

161. ספר המנהגים שם.

162. הלשון שו"ע אדה"ז סי' תרנא ס"א. וראה גם ס' תרנא ס"ב.

163. סידור אדה"ז דיני הלולב.

164. סידור אדה"ז שם.

165. ע"פ הנהגת כ"ק אדמו"ר הרשב"י - ראה ספר המאמרים תש"ח ע' 172.

166. ספר המנהגים ע' 66. וראה גם תורת מנחם - רשימת היומן ע' רסב. הוראת כ"ק אדמו"ר להרב דוד רסקין ע"ה - מגזין וידאו שבועי 'תורת חיים' תכנית 633.

167. כן משמע מהלשון בסידור אדה"ז שם: "ובמקום סיום הלולב הדס וערבה יחבר האתרוג עם הלולב", שיהיה סיומם בשווה (אוצר מנהגי חב"ד אלול-תשרי ע' רפה).

אך להעיר מרשימות הרב"ש ע' מג, שכ"ק אדמו"ר הרשב"י אמר, שעל-פי קבלה, כמו שלמעלה הלולב בולט מעל שאר המינים כך צריך לבלוט גם מלמטה.

168. ספר המנהגים שם. תורת מנחם - רשימת היומן ע' קסב. וראה ספר השיחות תרצ"ט ע' 298. לקוטי שיחות ח"ד ע' 1368.

יש לכם שאלות
בהלכות חגי תשרי?

תשרי כהלכה!

www.gmpdesign.com

דואר אלקטרוני
בשליחת שאלה
למוקד:
halacha144@gmail.com

הודעות SMS
בשליחת הודעה
למספר המוקד:
055-7000144

מענה טלפוני
בחיג
למספר המוקד:
055-7000144

אפליקציה
הורידו עכשיו בחנות
האפליקציות:
מוקד הלכה חבי"ד

מוקד הלכה זמין לשאלותיכם
במגוון דרכי התקשרות:

**ועידת
ההלכה
המרכזית**
The Central
Halacha
Conference
תשפ"ג • 2022

• אגף ההשתלמויות •
פי"ד רבני חבי"ד באה"ק

ט' מר-חשוון ה'תשפ"ג // שנת הקהל